

ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ У НИШУ

ПРИМЉЕНО	02.07.2015.		
Орг. јед.	Орг.	Орг.	Орг.
02	1362		

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ ПРАВНОГ ФАКУЛТЕТА У НИШУ

Одлуком Наставно-научног већа Правног факултета у Нишу, бр. 01-742/14 од 23.04.2015. формирана је Комисија за писање извештаја за оцену и одбрану докторске дисертације под називом „Сигурност снабдевања тржишта енергената као правнополитичка парадигма регулаторног оквира“, кандидата Жарка Димитријевића, у саставу:

1. др Радован Вукадиновић, редовни професор Правног факултета Универзитета у Крагујевцу, председник Комисије;
2. др Александар Тирић, редовни професор Правног факултета Универзитета Нишу, и
3. др Предраг Цветковић, ванредни професор Правног факултета Универзитета у Нишу (писац извештаја).

Пошто је детаљно прегледала и проучила докторску дисертацију, Комисија подноси Наставно-научном већу Правног факултета у Нишу следећи

ИЗВЕШТАЈ

за оцену подобности докторске дисертације под називом „Сигурност снабдевања тржишта енергената као правнополитичка парадигма регулаторног оквира“, кандидата Жарка Димитријевића за јавну одбрану.

I Анализа садржине докторске дисертације

1. Докторска дисертација кандидата Жарка Димитријевића на тему „Сигурност снабдевања тржишта енергената као правнополитичка парадигма регулаторног оквира“ има укупно 320 страна куцаног текста, прореда 1,5. У попису литературе, односно библиографским изворима које је аутор користио, наведено је 140 домаћих и страних референци. Структура наведених референци је следећа: 25 монографија, 64 чланка и 51 стручна студија. Материјал за истраживање обухватио је и 131 примарни правни извор (националног или међународног порекла) из области којој припада предмет дисертације. Текст дисертације садржи 729 напомена.

Централна тема дисертације је анализа темељних претпоставки и циљева на којима се заснива и функционише начело сигурности енергетског снабдевања као регулаторни принцип националних, регионалних и универзалних правних извора. Резултат наведене анализе има *de lege lata* и *de lege ferenda* димензију.

De lege lata, у дисертацији се препознају, те структурално и садржински дефинишу ефекти примене начела заштите сигурности снабдевања енергентима. На бази наведених дефиниција установљава се каталог могућих средстава за унапређење регулаторног оквира енергетског сектора на регионалном и мултилатералном нивоу.

De lege ferenda, дисертација отелотворује напор кандидата да апстрахује могуће правце развоја регулаторног оквира енергетског сектора сагледаног у контексту деловања парадигме сигурности снабдевања тржишта енергентима. У истом циљу кандидат истражује могући утицај два фактора на интензитет и садржину дејства наведене парадигме:

фактора стандардизације мултилатералног правног оквира у циљу очувања животне средине;

фактора постојања и дејства правила о о заштити конкуренције на регионалним енергетским тржиштима попут Европске уније.

Кандидат постепено уводи читаоца у поље анализе. У том циљу формирана је логички оправдана и прегледна структура дисертације која конституише адекватан оквир у њој садржаних излагања.

Описани приступ рефлектује се кроз систематизацију дисертације која је, не рачунајући Увод, подељена на следећих пет делова:

- основна разматрања (Први део);
- мултилатерални оквир остваривања заштите сигурности снабдевања тржишта енергената (Други део);

- заштита сигурности снабдевања тржишта енергената на регионалном нивоу (Трећи део);
- сигурност снабдевања енергетског тржишта у праву Републике Србије (Четврти део);
- закључна разматрања (Пети део).

2. Први део (Основна разматрања) подељен је на следећих пет глава:

- Значај изучавања проблема сигурности снабдевања тржишта енергената;
- Историјски развој правно-економских модела заштите сигурности снабдевања
- Однос регулаторне парадигме сигурности снабдевања енергентима и регулаторне парадигме заштите конкуренције на тржишту енергената;
- Кључни проблеми развоја међународноправног оквира заштите сигурности снабдевања енергентима;
- Специфичности заштите инвестиција у области енергетике.

У Првом делу дефинишу се: оквири и границе разматрања дисертације; значај и оправдање изабране теме; питања која имају карактер прејудицијалних за излагање о сигурности снабдевања енергентима као осовинском предмету истраживања.

Оквир излагања одређен је дефинисањем сигурности снабдевања енергентима као дводимензионалног појма утемељеног на два критеријума: телеолошком (циљном) и критеријуму улоге и значаја сигурности снабдевања за ефективно функционисање тржишта енергентима.

Према телеолошком критеријуму, заштита сигурности снабдевања енергетског тржишта дефинише се као обезбеђење непрекидне доступности енергетских извора по приступачној цени.

Према критеријуму функције наведеног начела за стварно функционисање тржишта енергентима, оно се дефинише као способност енергетског система да одговори на краткорочне поремећаје равнотеже понуде и потражње енергената.

Описано дводимензионално појмовно одређење појма сигурности снабдевања тржишта консеквентно је спроведено у даљим излагањима кандидата.

Значај теме дисертације сагледан је у светлу две дихотомије.

Прва дихотомија јесу супротстављени интереси две групе држава: држава извозница и држава увозница енергената. Наведена подела свој основ има у различитим енергетским билансима држава: државе извознице имају позитиван, а државе увознице негативан енергетски биланс. Ове две групације имају супростављене интересе у смислу начина уређивања питања доступности енергената. Државе увознице теже изједначавању услова продаје и омогућавању слободног приступа системима за дистрибуцију енергената, без обзира на чијој се територији они налазе. Државе извознице, пак, захваљујући свом статусу (ради се о државама произвођачима) склапају уговоре са различитим државама или компанијама при чему услови продаје нису јединствени и разликују се у зависности од околности конкретне ситуације. Државе показују тенденцију крипто-монополистичког понашања и у уговоре о извозу енергената укључују различите услове који зависе од околности конкретне трансакције на енергетском тржишту (односи са државом у коју се увози, доступност складишта, обавеза заједничког инвестирања, уређење питања транзита и слично).

Друга дихотомија јесте опречност принципа сигурности снабдевања, са једне, те начела заштите конкуренције, са друге стране. Ради се о два принципа који могу да функционишу паралелно, али не и равноправно: један принцип увек мора имати предност над другим, у зависности од правнополитичког одређења регулатора. У раду се деловање наведених принципа сагледава кроз њихов утицај на два типа тржишта: затворено (неправо) и отворено (право) тржиште енергената.

На затвореном тржишту енергената тргује се енергентима чија је цена унапред уговорена и учесници су искључиво државе које купују или продају енергенте у оквиру изграђене инфраструктуре за промет ових енергената. Пример затвореног тржишта јесте тржиште држава које се снабдевају из нафтовода или гасовода. Описана тржишта називају се

неправим јер не омогућавају ефективно (стварно) функционисање закона понуде и потражње. На овим тржиштима уговори унапред дефинишу минималне квоте за испоруку, као и цене енергената.

Отворено тржиште, са друге стране, карактерише:

а) стварање стабилног регулаторног и тржишног оквира способног да привуче инвестиције у гасоводе, производњу електричне енергије и преносне и дистрибутивне мреже, на начин који свим уговорним странама омогућава приступ стабилном и непрекидном снабдевању енергијом, што је од суштинске важности за економски развој и друштвену стабилност;

б) стварање јединственог регулаторног простора за трговину енергијом;

ц) виши ниво сигурности снабдевања јединственог регулаторног простора кроз обезбеђивање стабилне инвестиционе климе;

д) унапређење стања животне средине у погледу производње и потрошње енергије и са овим процесима повезаном енергетском ефикасношћу;

е) подстицање коришћења обновљивих извора енергије и утврђивање услова за трговину енергијом на јединственом регулаторном простору;

ф) развој конкуренције на енергетском тржишту које функционише на ширем простору (универзалном, регионалном) и коришћење предности пословања по принципу економије обима.

Потреба управљања последицама наведених дихотомија основно је оправдање избора теме сигурности снабдевања као предмета истраживања дисертације.

Први део такође даје одговоре на одређене дилеме које имају карактер претходних питања за истраживања чији су резултати дати у наставку дисертације.

Тако се у раду наводи да се немогућност или ограничење приступа изворима енергије (као и неповољности које из ове чињенице произилазе за државу која трпи ограничење или приступ овим изворима) превазилазе кроз:

- супституисање овог приступа путем инвестирања у енергетску инфраструктуру и у побољшање енергетских параметара;
- јачање капацитета за складиштење; овај начин превазилажења ограничења приступа изворима енергије илустрован је решењима релевантних директива ЕУ заснованих на начелима јединствене заштите, најбољег техничког приступа, флексибилности и отворености;
- развој сопствене производње држава односно њено оптимизирање кроз коришћење одређених методолошких приступа; у раду је дефинисан метод "serving"-а који подразумева стварање посебних наменских инвестиционих зона у којима је дозвољено обављање искључиво једне делатности (енергетске) свим заинтересованим инвеститорима без дискриминације. Ниво подршке коју држава пружа инвеститорима у директној је сразмери са нивоом њихове спремности до подижу ниво производње и ниво инвестиција.

У Првом делу дат је и преглед историјског развоја регулаторних модела заштите сигурности снабдевања енергентима. Ради се о следећим моделима:

- моделу координисане међузависности заснованом на кооперацији економски независних партнера који се удружују ради деловања по правилима унапред договореног система, ради остваривања узајамних интереса; овај модел не подразумева заједничко инвестирање. У раду се примена модела координисане међузависности илуструје примером Организације земаља извозница нафте (ОПЕС);
- моделу међусобне условљености који подразумева заједничко инвестирање ради обостране користи актера (држава или мултинационалних компанија) које имају супротстављене интересе (интересе увозника или интересе извозника) у области енергетике. Примена модела међусобне условљености илуструје се примером изградње транснационалних гасовода.
- моделу мултилатералне солидарности који полази од принципа солидарности и обавезе међусобног помагања у енергетским кризним ситуацијама за државе.

Оправдање овог принципа лежи у чињеници да је мало држава у свету које се могу похвалити потпуном енергетском аутономијом. Стога је потребно да питање снабдевања енергентима буде прожето принципом солидарности. Пример примене описаног модела су споразуми држава суседа о одрживости електроенергетског система.

У првом делу дисертације идентификовани су и основни проблеми међународноправног оквира заштите сигурности снабдевања енергентима:

- географска дисперзија фосилних горива као фактор сигурности снабдевања;
- парцијална монополизација и картелизација међународног тржишта енергентима;
- флукуација цена;
- фактори политичке природе;
- нерационално коришћење енергије;
- фрагментација тржишта.

Наведена питања сагледана су контексту обезбеђења одговарајуће правне регулативе која обезбеђује баланс између две дихотомије: интереса држава увозница и држава извозница, односно парадигме сигурности снабдевања и парадигме обезбеђења деловања закона конкуренције на тржишту енергената.

3. Други део рада („Мултилатерални оквир остваривања заштите снабдевања тржишта енергената“) подељен је на три главе:

- Опште напомене о мултилатерализму и његовом значају за регулативу енергетског сектора;
- Стварање мултилатералног правног оквира;
- Модалитети заштите сигурности снабдевања енергетског тржишта.

Други део рада бави се проблемом заштите сигурности снабдевања тржишта енергената на мултилатералном нивоу *in concreto*. У првом поглављу („Опште напомене о мултилатерализму и његовом значају за регулативу енергетског сектора“) објашњен је појам мултилатерализма са аспекта заштите сигурности снабдевања и представљен је значај примене принципа мултилатералности на развој регулативе енергетског сектора. Појам мултилатерализма сагледан је уз коришћење преовлађујућег приступа доктрине која појам сагледава кроз узајамно деловање три принципа:

- принципа недељивости;
- принципа недискриминације, и
- принципа дифузног реципроцитета.

Пример деловања принципа недељивости у контексту снабдевања енергентима је сагласност држава о колективној безбедности тржишта енергената на начин који изненадни удар тражије на једном тржишту сматра ударом на сва повезана тржишта.

Принцип недискриминације у контексту мултилатерализације енергетског сектора подразумева да су сви партнери међусобно равноправни без обзира на величину тржишта, број становника, смештајне капацитете, енергетске потенцијале, остварену производњу енергије или енергетску потрошњу. Наведени атрибути се статистички прате ради међусобног упоређивања, предвиђања потреба и евентуалног прогнозирања енергетских удара изазваних искључиво тржишним кретањима, ради припреме одговарајућег одговора на новонастало стање.

Принцип дифузног реципроцитета дефинише се као однос између две или више држава које међусобну сарадњу граде посматрајући је кроз визуру потребе остваривања чврстих односа у будућности, односно кроз дугорочно остваривање заједничких циљева. Државе се не ослањају на специфичну *quid pro quo* размену, већ на дугорочне гаранције равнотеже у својим односима.

Друго поглавље Другог дела („Стварање мултилатералног правног оквира“) је подељено на две тематске целине.

У првој тематској целини "Повеља о енергији" дат је хронолошки преглед покушаја стварања глобалног енергетског тржишта у оквиру правила Повеље о енергији и њених пратећих докумената. Исцрпна анализа одредби Повеље оправдана је њеним значајем и

радијацијом на развој међународноправног оквира енергетског сектора. При томе анализа не губи главни правац опредељен предметом дисертације (сигурност снабдевања енергентима као регулаторна парадигма). Излагање у овом делу илустровано је примерима који су адекватни садржином и обимом.

Друга тематска целина "Мултилатерална стандардизација као услов заштите сигурности снабдевања на међународном тржишту енергије", бави се мултилатералном стандардизацијом као индиректном методом заштите сигурности снабдевања на међународном тржишту. Као кључни корак у контексту примене наведеног метода стварања мултилатералног оквира (оквира у коме функционише парадигма сигурности снабдевања) означено је усвајање Оквирне конвенције ОУН о климатским променама из 1992. године. Овом Конвенцијом државе чланице сагласиле су се да предузму мере у циљу стабилизовања процеса емисије гасова у атмосферу. На основу Конвенције усвојен је Кјото протокол из 1997. године који представља кључни документ за стандардизацију поступања држава потписница у енергетским односима, при чему је стандардизација заснована на планирању кључних енергетских циљева.

У трећем поглављу Другог дела („Модалитети заштите сигурности снабдевања енергетског тржишта“) појашњени су кључни доктринарни ставови модалитета заштите на мултилатералном нивоу. Модалитети заштите сигурности у раду се деле према критеријумима садржине, броја учесника у модалитету заштите и пројектованог трајања.

Према садржини, модалитети заштите сигурности деле се на секторалне и колективне. Секторални модалитети заштите односе се на тачно дефинисану област енергетике. Ови се модалитети најчешће јављају у билатералним споразумима држава. Наиме, државе се једним споразумом договарају о заједничкој експлоатацији налазишта енергента који се налазе у граничном подручју; другим споразумом утврђују услове и међусобна права и обавезе приликом извоза, односно увоза енергије преко заједничке границе; трећим споразумом саглашавају се о општим условима заједничких инвестиција у области енергетике. Колективни модалитети заштите се, са друге стране, јављају у мултилатералним уговорима попут Кјото протокола.

Према критеријуму броја учесника у модалитету заштите ови се модалитети деле на сингуларне, билатералне и мултилатералне.

Када се ради о сингуларним модалитетима, свака држава може, ради заштите сопствених интереса да предузме мере које ће јој омогућити да на сопственом тржишту обезбеди флексибилну резерву еластичности тржишта. Еклатантан пример такве мере јесте руковођена (програмска) супституција потрошње: на нивоу државе, она се остварује кроз дугорочне уговоре о снабдевању енергентима или оптимизирање коришћења националних енергетских извора. Овај метод јавља се и на мултилатералном нивоу на начин који сагледава становништво, потрошњу и примењене технологије као кључне носоце потрошње енергената. Наведени фактори предмет су деловања мера чији је циљ напуштање система неефикасне потрошње енергената и унапређење тржишта енергената у складу са принципима одрживог развоја.

Билатерални модалитети заштите се јављају у виду „*Stock*“ аранжмана. „*Stock*“ аранжмани јесу споразуми између држава или одлуке поједине државе којима се успоставља обавезна резерва енергената која се може користити под тачно утврђеним условима. Основна улога ових аранжмана је да апсорбују поремећаје на тржишту изазване наглим скоковима цена.

Пример мултилатералног концепта заштите сигурности снабдевања је „*Ring*“ концепт. Овај концепт подразумева спајање у један систем складишта енергената (пре свега нафте и гаса) свих држава уговорница. На тај начин, у случају већих флукуација на тржишту, држава уговорница не само да располаже сопственим резервама којима може да интервенише, него су јој, под одређеним условима, доступне и резерве других земаља чланица независно од уговорених „*Stock*“ аранжмана. Осим наведеног, „*Ring*“ концепт има и заштитну функцију у случају техничких прекида доводног дистрибутивног система сваке државе чланице понаособ. Уколико држава чланица није у могућности да снабдева своје тржиште енергената директно од дистрибутера, учиниће то преко друге државе чланице. Кључна предност овог концепта у односу на билатералне споразуме закључене са истим циљем јесте тај што може да укључи неограничени број држава, наравно, под условом да геостратешка позиција дозвољава описано

"умрежавање" тржишта. Функционисање "Ring" концепта у раду се илуструје примером стварања гасног прстена Енергетске заједнице.

Према пројектованом времену трајања заштите, наведени се модалитети деле на ограничене и неограничене.

4. Трећи део дисертације („Заштита сигурности снабдевања тржишта на регионалном нивоу“) подељен је на пет глава:

- Појам заштите сигурности снабдевања тржишта енергената на регионалном нивоу;
- Либерализација енергетског тржишта ЕУ и клаузула солидарности;
- Раздвајање енергетских делатности („*Unbundling*“) као темељ функционисања енергетског тржишта;
- Сертификација као модел избегавања (не)потпуне примене прописа о заштити конкуренције у циљу сигурности снабдевања;
- Повратни ефекат („*Rebound Effect*“) као дестимулатор заштите сигурности снабдевања повећањем енергетске ефикасности;

У раду се за појмовно одређење заштите сигурности снабдевања на регионалном нивоу користи модел установљен комунитарним правом ЕУ у области енергетике. Ова се правила користе у функцији *tertium comparationis*-а за поређење са решењима присутним на енергетском тржишту Сједињених Америчких Држава. Описани приступ и избор права ЕУ модела за анализу деловања парадигме сигурности снабдевања тржишта на регулисање енергетског сектора правилима регионалног поља примене оправдани су, с обзиром на значај ових правила за развој политике и правног регулисања енергетског тржишта Републике Србије (чиме се аутор бави у Четвртог делу рада насловљеном „Сигурност енергетског снабдевања у праву Републике Србије“).

У раду се износе анализе везане за темељне појмове права ЕУ у области енергетике, који су од значаја за главни предмет дисертације. Описана анализа обухвата излагање о:

- клаузули солидарности уз исцрпну анализу тзв. „Трећег енергетског пакета“ прописа ЕУ;
- појму раздвајања енергетске делатности (е. „*Unbundling*“) као темељу функционисања енергетског тржишта ЕУ;
- издавању сертификата као методу ограничења примене прописа о заштити конкуренције у циљу обезбеђења сигурности снабдевања енергетског тржишта.

Кандидат се у Трећем делу бави теоријом „повратног ефекта“ (е. „*Rebound Effect*“). Ради се о економској доктрини која, примењена на енергетски сектор, повећање продуктивности производње посматра као фактор раста потрошње енергије. Наиме, наведена теорија заснована је на претпоставци да повећана ефикасност у коришћењу неког ресурса доводи до повећања у употреби тог ресурса, што се дугорочно одражава на стање на тржишту. У контексту сигурности снабдевања енергентима, повратни ефекат доводи у питање оправданост мера за повећање енергетске ефикасности. Кандидат указује на последице прихватања или одбијања теорије повратног ефекта на садржину мултилатералног правног оквира за обезбеђење сигурности снабдевања, уз илустрацију наведене теизије чињеницом неприхватања Кјото протокола од стране појединих држава и наглашавање дилема у погледу будуће дијалектике наведеног мултилатералног правног оквира.

5. Четврти део рада („Сигурност енергетског снабдевања у праву Републике Србије“) подељен је на пет глава:

- Извори права на енергетском тржишту Републике Србије;
- Правни режим сигурности снабдевања на енергетском тржишту Републике Србије;
- Сигурност снабдевања тржишта енергената као идеја водиља планираног развоја;
- Енергетска ефикасност: стожер модерне енергетске политике Републике Србије;

- **Однос Републике Србије и међународног енергетског тржишта.**

Кандидат најпре даје преглед и систематизацију домаћих правних извора чија решења дефинишу кључне дугорочне циљеве у области енергетике. Посебна пажња је посвећена односу Републике Србије и међународног енергетског тржишта. Основну покретачку снагу за развој правног оквира сектора енергетике, укључујући и питање енергетске ефикасности аутор види у два паралелна процеса:

- хармонизацији правних прописа Републике Србије са *acquis communautaire*,
- тежњи Републике Србије за енергетским повезивањем на ширем међународном плану у циљу заштите сигурности снабдевања.

Процес хармонизације резултирао је уподобљавањем решења важећег Закона о енергетици Републике Србије са одредбама „Другог“ и Трећег „пакета“ прописа ЕУ из области енергетике. Циљеви описаног усаглашавања јесу: обезбеђење сигурности испоруке и снабдевање енергентима; повећање тржишне конкуренције; виши ниво заштите корисника енергената; унапређење енергетске ефикасности и побољшање услова за улагање у енергетски сектор. У раду се као посебан квалитет Закона о енергетици као прописа *sedes materiae* из области енергетике препознаје вишедимензионалност Закона (нпр. задирање у област грађевинарства), те конкретизација надлежности права и дужности државних органа у процесу имплементације одредби Закона. У раду се детектују две кључне промене у односу на претходно важећи правни режим енергетског сектора:

- увођење раздвајања дистрибутивне и снабдевачке делатности у циљу заштите конкуренције („*unbundling*“), уз умесну имплементацију ставова и закључака о овом питању изнетим у претходним тачкама дисертације на правни режим установљен важећим Законом о енергетици;
- успостављење Агенције за енергетику Републике Србије као регулаторног тела са надлежностима и функцијом формулисаним по угледу на коресподентна тела и институције у Европској унији.

У Четвртм делу фокус анализе усмерен је и на решења Стратегије развоја енергетике Републике Србије као документа који установљава циљеве развоја наведеног тржишта, те предвиђа конкретне мере ради остваривања наведених циљева. Стратегија установљава као кредо трансформацију друштвеног и економског поимања значаја енергетског сектора у правцу стварања његовог новог квалитета подобног да допринесе одрживом социо-економском развоју Републике Србије. У раду се апстрахују основни и ужи енергетски циљеви, те стратешко-развојни циљеви.

Основни енергетски циљеви проистичу из улоге енергетског сектора и задатака енергетских субјеката да обезбеде сигурност и редовност снабдевања привреде и грађана одговарајућим енергентима и да подстичу усклађивање рада и развоја енергетских производних система са потрошњом енергије ради ефикасније производње и рационалније употребе енергената. Ужи циљеви односе се на повећање степена безбедност рада објекта и јачање поузданости функционисања опреме и виталних система енергетских постројења.

Као основни стратешко-развојни циљевима опредељене су следеће активности:

- активно учешће Србије у планирању и изградњи стратешке-регионалне и паневропске енергетске инфраструктуре за транспорт нафте и гаса из нових извора снабдевања, укључујући и јасну и неодложну потребу изградње подземног складишта гаса у Србији;
- налажење стратешког партнера за планирање, градњу и коришћење нових развојно-капиталних и регионално-стратешких електроенергетских објеката на граничним рекама (пумпно-акумулационе хидроелектране на Бистрици и Дунаву и другим рекама).

Стратегија прописује низ мера чија би имплементација требало да доведе до реализације циљева енергетске политике. У дисертацији се посебно наглашава потреба рада на ратификацију Кјото Протокола уз разјашњавање обавеза Републике Србије које проистичу из његове имплементације, укључујући и институционално организовање за њено учешће у коришћењу олакшица које омогућавају поједини механизми примене Кјото Протокола.

Четврти део садржи и излагање о принципу енергетске ефикасности као једном од начела функционисања енергетског тржишта Републике Србије. Излагање обухвата анализу Закона о енергетској ефикасности читаног у кључу извора комунитарног права којима се ова материја уређује на нивоу Европске уније.

У раду се као један од кључних фактора обезбеђења сигурности снабдевања Републике Србије истиче питање односа Републике Србије и међународног тржишта енергентима. Темељни принцип овог односа је прикључење енергетском тржишту ЕУ као стратешки циљ политике енергетског сектора и правног оквира којим је регулисан. Правни израз описаног циља је приступање Европској енергетској заједници и преузимање обавезе Републике Србије да као страна уговорница, у складу са заједничким интересом и начелом солидарности, створи стабилан регулаторни и тржишни оквир способан да привуче инвестиције у гасне мреже, производњу електричне енергије и преносне мреже. Описани оквир омогућио би да стране уговорнице имају приступ стабилном и непрекидном снабдевању гасом и електричном енергијом што је од суштинске важности за економски развој и социјалну стабилност. Наведени циљ у правном дискурсу подразумева рад на усавршавању правних норми у три кључне области.

Прво, неопходно је развијати националне прописе у складу са важећим прописима Европске уније у области енергетике.

Друго, неопходно је испунити стандарде у области заштите животне средине и обновљивих извора енергије (пре свега оних утврђених Кјото протоколом).

Треће, потребно је обезбедити деловање закона конкуренције на начин који одговара циљевима установљавања Енергетске заједнице.

У раду се анализирају и образлажу процеси и активности које је Република Србија преузела и спровела од оснивања Енергетске заједнице 2006, па до данас, за афирмативним закључком у погледу њихове садржине и ефикасности. Наведени закључак базиран је на:

- имплементацији захтева Споразума о оснивању Енергетске заједнице кроз законске и подзаконске акте;
- напретку у заштити животне средине и обновљивих извора енергије (пре свега кроз доношење и имплементацију Закона о заштити животне средине и установљавање права на здраву животну средину као објекта правне заштите);
- напорима за стандардизацију спровођења мера у области коришћења биомасе (што је аргументовано високим процентом учешћа биомасе у потенцијалу обновљивих извора енергије Републике Србије).

Као кључног играча остваривање баланса заштите права конкуренције и обезбеђења права приступа енергетском тржишту, са једне, те сигурности снабдевања као принципу регулисања енергетског сектора, као конкурентних регулаторних образаца у Републици Србији, кандидат види Агенцију за енергетику Републике Србије. Агенција као независно регулаторно тело има за циљ унапређивање и усмеравање развоја тржишта електричне енергије и природног гаса на принципима недискриминације и ефикасне конкуренције путем стварања стабилног регулаторног оквира. Својим активностима настоји да обезбеди недискриминаторни приступ системима, као и ефективну конкуренцију и ефикасно функционисање тржишта електричне енергије и природног гаса. Ради развоја регионалног тржишта електричне енергије и природног гаса, стварања једнаких услова за све учеснике на тржишту и усклађивања свог рада са међународним искуствима и стандардима Агенција је упућена на сарадњу са регулаторним телима других држава, као и са другим међународним организацијама у складу са законом и потврђеним обавезама Републике Србије.

Искорак у стварању конкурентног енергетског тржишту по мишљењу кандидата представља Законом о енергетици дефинисано раздвајање енергетске делатности на двадесет две посебне делатности, односно раздвајање дистрибутивне од снабдевачке делатности, што је у складу са „Трећим енергетским пакетом“ прописа ЕУ. Обезбеђење простора за деловање Закона конкуренције реализовано је и кроз уподобљавање електричне енергије појму робе у Царинској тарифи Републике Србије. У раду се наглашава да Република Србија у трговини електричном енергијом поштује принципе недискриминације, солидарности те принцип правичног третмана.

6. Пети део рада („Закључна разматрања“) садржи пресек резултата истраживања изнетим у излагањима који претходе закључку. У овом делу дисертације, кандидат износи основне аргументе у прилог потврђивања одређених теза о значају и расветљавању утицаја сигурности снабдевања тржишта енергентима на регулаторни оквир, према следећим целинама:

I Супротстављеност ставова по питању заштите сигурности снабдевања у међународној заједници, што је условило депласираност питања стварања глобалног енергетског тржишта у оквиру система Повеље о енергији;

II Постојање међународног система правне заштите учесника на енергетском тржишту;

III Могућност промене односа између актера на међународном тржишту енергената;

IV Утицај постојећих правила и принципа из других области регулисања на остваривање интереса актера у енергетском сектору

V Услови остваривања енергетске самосталности тржишта једне или групе држава;

VI Утицај међународних кретања на национално законодавство Републике Србије

II Оцена докторске дисертације

Докторска дисертација под називом „Сигурност снабдевања тржишта енергената као правнополитичка парадигма регулаторног оквира“, кандидата Жарка Димитријевића, представља резултат самосталне научне обраде захтевне и актуелне теме.

Комисија сматра да су постављени циљеви рада у највећем делу испуњени, а постављене хипотезе проверене и доказане анализом постојећих теоријских схватања и практичних решења, уз одговарајућу и успешну примену метода научно-истраживачког рада.

Дисертација је писана јасним језиком. Излагање је уједначено и квалитетом и темпом у читавом тексту. Кандидат је изложио предмет истраживања систематично, прегледно и разумљиво, показујући тиме способност сагледавања једне широке и сложене правне области на аналитички и сазнајно-критички начин.

Литература коришћена у раду обухвата релевантне домаће и изворе на страним језицима. Грађа на којој се темељи истраживање коришћена је рационално, критички и у складу са начелом академске коректности. Напомене су адекватно позициониране, уз посебан акценат на описним (дескриптивним) напоменама. Оне су у овом случају више од пуког орнамента: њима кандидат појачава фреквенцију анализе и додатно усмерава пажљивог читаоца.

Закључивање је праћено практичним примерима уз паралелно изношење различитих ставова о појединим питањима и аргументима којима се такви различити ставови образлажу.

Сам приступ кандидата открива посматрање предмета истраживања примарно кроз визуру правног питања, али уз засецање (сасвим контролисано и оправдано, како темом, тако и концептом рада) у суседну област економских теорија. При томе правни оквир остаје основни кључ анализе.

Посебан допринос рада огледа се у чињеници да је кроз призму питања заштите енергетске сигурности обрађена значајна и актуелна област правне регулативе енергетског сектора чије су познавање и ефективна примена од високог значаја за реализацију стратешких развојних циљева савремених држава, па самим тим и Републике Србије. Реч је о области чије правилно разумевање доприноси адекватном одређењу стратегије и приоритета економске политике земље, са циљем унапређења функционисања енергетског сектора и балансирања конкурентних интереса који су у њему ангажовани (политичких, економских, социјалних).

Кандидат на аргументован начин презентује сопствене вредносне судове, уз указивање на практичне проблеме и могуће начине њиховог превазилажења. Посебну вредност представља чињеница да је у дисертацији присутан како теоријски, тако и практични дискурс анализе. Практична разматрања праћена су добро одабраним и јасно представљеним примерима којима кандидат тестира претходно представљене и објашњене теоријске концепције.

Имајући у виду наведено, Комисија закључује да докторска дисертација кандидата Жарка Димитријевића представља несумњив допринос изучавању правне регулативе енергетског сектора и функције начела сигурности снабдевања у контексту изградње и развоја наведене регулативе, те његовог односа са конкурентним начелима, пре свега начелом обезбеђења конкуренције.

III Предлог за јавну одбрану

Комисија за оцену докторске дисертације под називом: „Сигурност снабдевања тржишта енергената као правнополитичка парадигма регулаторног оквира“, кандидата Жарка Димитријевића, једногласна је у ставу да су испуњени сви услови за јавну одбрану дисертације и са задовољством предлаже Наставно-научном већу Правног факултета да овај Извештај усвоји у целини.

У Нишу, 30.06. 2015. године

Чланови Комисије:

1. Проф. др Радован Вукадиновић, редовни професор Правног факултета Универзитета у Крагујевцу, Председник

2. Проф. др Александар Ђирић, редовни професор Правног факултета Универзитета у Нишу

3. Проф. др Предраг Цветковић, ванредни професор Правног факултета Универзитета у Нишу, писац Извештаја.

